

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№10
2025

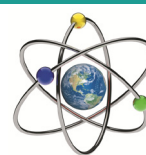
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

PSIXOLOGIYA YO'NALISHI

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 37 sahifa,
1-oktyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARIDA SUITSIDAL XULQ-ATVORNI KAMAYTIRISHDA PSIXOKORREKSIYA DASTURLARINING SAMARADORLIGI VA IJTIMOY AHAMIYATI.....	8
Tursunova Ozoda Abdullayevna	
O'ZBEKISTONNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI: FUQAROLIK JAMIYATI.....	14
Abdikadirov Umidjon Ruzbayevich	
TALABALARDA KASBIY MOTIVATSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PSIXODIAGNOSTIKASI VA PSIXOKORREKSIYASI	18
Ayakulov Ulug'bek Abdug'affor o'g'li	
TALABALARDA LIDERLIK XUSUSIYATINING NAMOYON BO'LISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI.....	22
Sobitova Shaxnoza Shokir qizi	
O'SMIRLARDA TURLI XIL YOT G'OYALARGA BERILISHNING AYRIM IJTIMOY-PSIXOLOGIK MASALALARI	27
Tulyaganova G.O.	
IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLARDAGI O'QUVCHILARNING O'QUV MOTIVATSIYASI VA STRESS DARAJASI MUNOSABATI.....	31
Xodjayeva Dilnovo Djumoyevna	

UDK: 159.9.072

IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLARDAGI O'QUVCHILARNING O'QUV MOTIVATSIYASI VA STRESS DARAJASI MUNOSABATI

Xodjayeva Dilnovoz Djumoyevna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

E-mail: dilnavozxodjayeva13@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ish ixtisoslashtirilgan maktablarda tahsil olayotgan o'quvchilarning o'quv motivatsiyasi darajasi hamda ularning stress holatlari o'rtasidagi o'zaro munosabatni o'rganishga qaratilgan. Ushbu maqolada chet el olimlarining o'tkazgan tadqiqotlari, ularning natijalari tahlili keltirilgan. Olingan ma'lumotlar asosida o'quvchilarning yuqori o'quv motivatsiyasi ba'zida stress darajasining ortishi bilan kechishi mumkinligi aniqlandi. Shu bilan birga, sog'lom motivatsiya va stressni boshqarish ko'nikmalari o'rtasidagi bog'liqlik ham yoritib berildi.

Kalit so'zlar: o'quv motivatsiyasi, stress, ixtisoslashtirilgan maktab, psixologik bosim, raqobat muhiti.

Abstract: This scientific work aims to investigate the relationship between the level of academic motivation and stress states among students studying in specialized schools. The article presents an analysis of research conducted by foreign scholars and their findings. Based on the obtained data, it was determined that high academic motivation in students can sometimes be accompanied by increased stress levels. Additionally, the connection between healthy motivation and stress management skills was also elucidated.

Key words: academic motivation, stress, specialized school, psychological pressure, competitive environment.

Аннотация: Данная научная работа направлена на изучение взаимосвязи между уровнем учебной мотивации учащихся специализированных школ и их стрессовыми состояниями. В статье представлен анализ исследований, проведенных зарубежными учеными, и их результатов. На основании полученных данных установлено, что высокая учебная мотивация учащихся иногда может сопровождаться повышением уровня стресса. Вместе с тем была выявлена связь между здоровой мотивацией и навыками управления стрессом.

Ключевые слова: учебная мотивация, стресс, специализированная школа, психологическое давление, конкурентная среда.

KIRISH

Akademik ko'rsatkichlar ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ulardan ikkitasi stress va motivatsiyadir. Bu yuqori sinf o'quvchilari uchun muhim jihatdir, chunki ular kollej hayotiga yaqinlashmoqdalar va yaxshiroq akademik ko'rsatkichlarga ega bo'lish hayotda yaxshiroq imkoniyatlarni taqdim etadi.

Stress - bu insonning farovonligiga tahdid soladigan har qanday holat. Uni istalgan joyda, uyda yoki hatto maktabda ham boshdan kechirish mumkin. Talabalarga asosan akademik stress ta'sir qiladi, chunki ular akademik bosim va muvaffaqiyatga erishish majburiyati kabi turli xil stresslarga duchor bo'ladilar (Noson & Shastri, 2016). Ko'tter et al. (2017) fikriga ko'ra, stress akademik ko'rsatkichlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi va

doimiy ravishda kuchayib boruvchi stress va pasayib boruvchi ko'rsatkichlarning zararli doirasiga aylanishi mumkin. Shunday qilib, motivatsiya - bu insonning muayyan vazifalarni bajarishga tayyorligi. Bruinsma 2004-yilda yuqori motivatsiya yuqori akademik ko'rsatkichlarga olib kelishini ta'kidlagan.

Ranasinghe va boshqalar (2017) tomonidan akademik stress va akademik ko'rsatkichlar bo'yicha hissiy intellekt bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, akademik stress hissiy intellekt va akademik ko'rsatkichlar bilan salbiy bog'liq. Biroq, boshqa tadqiqotlar stressning o'qish natijalari bilan sezilarli bog'liqligi yo'qligini ta'kidlaydi. Bello va Gumarao (2016) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, stress akademik ko'rsatkichlar bilan bog'liq emas.

Bundan tashqari, Fereidooni-Moghadam va boshqalar (2017) o'quvchilarning yutuq motivatsiyasi o'quv natijalari bilan sezilarli darajada bog'liqligini aniqladilar. Shuningdek, Bolkan, Goodboy va Kelsey (2015) o'qituvchining aniqligi talabalarning motivatsiyasi va akademik ko'rsatkichlariga ta'sirini o'rganib chiqdilar. Tadqiqot natijalari o'qituvchining aniqligi, o'quvchilarning motivatsiyasi va o'zlashtirishining ijobiy bog'liqligini ko'rsatdi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi stress va motivatsiyaning o'quvchilarning o'zlashtirishiga bog'liqligini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari maktab stressni qanday yengillashtirishi, motivatsiyani rag'batlantirishi va o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlarini yaxshilashi mumkinligini baholash uchun dastur ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Stress va akademik samaradorlik Akademik ko'rsatkichga ichki yoki tashqi bo'lishidan qat'i nazar, bir nechta omillar ta'sir ko'rsatadi. Stress o'quvchilarning o'zlashtirishiga ta'sir qiluvchi omillardan biridir. Crego va boshqalar (2016) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, akademik stress talabalarning natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ko'tter tomonidan o'tkazilgan boshqa bir tadqiqotda stressning ortishi samaradorlikning pasayishiga, stressning ortishiga olib kelishi ta'kidlangan. Shu bilan birga, stressning o'quv natijalari bilan sezilarli darajada bog'liqligi aniqlandi.

Crego (2016) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda ta'kidlanishicha, akademik stress o'quvchilarning o'zlashtirishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ularning tadqiqoti kurash strategiyalari va imtihon bilan bog'liq samaradorlik kabi boshqa o'zgaruvchilar Ispaniyaning Madrid shahridagi bakalavriat stomatologiya talabalari uchun akademik stress va natijalar bilan qanday bog'liq bo'lishi mumkinligini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, muammolarni hal qilish, ijobiy qayta baholash va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni izlash kabi oqilona kurashish strategiyalari idrok etilgan stress bilan salbiy bog'liq edi. Bundan farqli o'laroq, salbiy his-tuyg'ularni chiqarish va salbiy o'z-o'ziga e'tibor qaratish kabi hissiy kurash strategiyalari akademik stress bilan ijobiy bog'liq edi. Bundan tashqari, oqilona va hissiy kurash strategiyalari talabalarning imtihon bilan bog'liq o'z-o'zini boshqarish samaradorligi bilan ijobiy va salbiy bog'liq bo'lib, qisman talabalarning qabul qilingan stressi bilan bog'liq.

Shuningdek, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, imtihon paytida stressning yuqori darajasi qoniqarsiz o'rtacha baholar bilan bog'liq bo'lib, qisman talabalarning imtihon bilan bog'liq o'z-o'zini samaradorligi bilan bog'liq. Keyinchalik, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tegishli kurashish strategiyalari yordamida stomatologiya talabalari uchun stressni kamaytirish mumkin va ularning imtihon bilan bog'liq o'z samaradorligini baholashga ta'siri orqali akademik ko'rsatkichlarni yaxshilashga hissa qo'shishi mumkin.

Bello & Gumarao (2016) tomonidan o'tkazilgan yana bir tadqiqot talabalarning stress darajasi va uni yengish mexanizmlarini hamda ularning o'quv natijalari bilan bog'liqligini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot natijalari stress va o'zlashtirish o'rtasida sezilarli bog'liqlik yo'qligini ko'rsatdi. Biroq, oldini olish strategiyalari va akademik ko'rsatkichlar o'rtasida sezilarli salbiy bog'liqlik mavjud. Chetlab o'tish strategiyasi qanchalik ko'p qo'llanilsa, respondentlarning akademik ko'rsatkichlari shunchalik past bo'ladi.

Shuningdek, Germaniyaning Lyubek shahrida Ko'tter va boshqalar (2017) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, stress va past akademik ko'rsatkichlar zararli zanjirning bir qismiga aylanishi mumkin.

Alyami va boshqalar (2017) o'z-o'zini baholash, akademik samaradorlik va qabul qilingan stress o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish bo'yicha tadqiqot o'tkazdilar. Aniqlanishicha, 71% respondentlar kuchli stress holatida bo'lishgan. Respondentlarning aksariyati, shuningdek, multimodal ta'lim uslubini afzal ko'rgan. Tadqiqot, shuningdek, akademik ko'rsatkichlar va akademik o'z-o'zini samaradorlik o'rtasida past, ammo sezilarli bog'liqlik mavjud degan xulosaga keldi. Biroq, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, akademik ko'rsatkichlar stress darajasi bilan bog'liq emas.

Hissiy intellekt, qabul qilingan stress va akademik ko'rsatkichlar va ular bilan bog'liq omillar o'rtasidagi bog'liqlik Ranasinghe va boshqalar (2017) tomonidan o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yuqori emotsional intellekt bitiruvchi kurs talabalari orasida o'zlashtirishning yaxshilanishi bilan bog'liq. Yuqori emotsional intellekt o'z-o'zidan qoniqishning yuqori darajasi bilan ham bog'liq edi. Shu bilan birga, yuqori hissiy intellektga ega bo'lganlarda o'z-o'zini idrok etish stressi past edi. Tadqiqot, shuningdek, hissiy intellektni

oshirish stress darajasini pasaytirishga va akademik ko'rsatkichlarni yaxshilashga yordam berishi mumkinligini tavsiya qildi.

Gupta, Singh va Kumar (2017) hissiy intellekt, qabul qilingan stress va akademik ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rgangan tadqiqot o'tkazdilar. Natijalar shuni ko'rsatdiki, idrok etilgan stress ham, hissiy intellekt ham akademik stress bilan bog'liq emas. Biroq, idrok etilgan stress hissiy intellekt tomonidan sezilarli darajada bashorat qilingan. Tadqiqotchilar shunday xulosaga kelishdiki, yuqori hissiy intellektga ega bo'lgan o'quvchilar kamroq stressni namoyon qilishdi, shu bilan birga ikkalasi ham akademik ko'rsatkichlar bilan sezilarli bog'liqlikka ega emas.

N & Shastri (2016) "Stress and Academic Performance" deb nomlangan boshqa bir tadqiqotida yuqori va past o'zlashtiruvchi talabalar orasida stress manbalarini aniqlagan. Tadqiqot natijalari o'quvchilarning aksariyat ta'limi stressli ekanligi aniqlandi. Yuqori va past o'zlashtiruvchi talabalar, sof va amaliy fanlar talabalari stress manbalaridan sezilarli darajada farq qilgan. Tadqiqotning oqibatlar va takliflari muhokama qilindi va stressni boshqarish bo'yicha boyitish dasturi qo'llanildi.

2018-yilda Llego, Gabriel & Corpus hamshiralik ishi talabalarining akademik ko'rsatkichlariga stress darajasining bog'liqligini o'rgangan korrelyatsion tadqiqot o'tkazdilar. Natijalar shuni ko'rsatdiki, respondentlarda stressning o'rtacha darajasi mavjud bo'lib, ularning ilmiy ishlarining asosiy manbai ham stressning asosiy manbai bo'lgan. Tadqiqotchilar respondentlarning stress darajasi oshgani sayin ularning akademik ko'rsatkichlari pasayadi degan xulosaga kelishdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Motivatsiya o'quv faoliyatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan yana bir omildir (Fereidooni-moghadam 2017). Motivatsiya - bu akademik ko'rsatkichlarning bashoratchisi. Shunday qilib, o'quv faoliyatida motivatsiya muhim ahamiyatga ega. Yuqori motivatsiya ham yuqori akademik yutuqlarga olib keladi (Kori et al., 2016). Shu bilan birga, motivatsiya o'quv natijalari bilan sezilarli darajada bog'liq bo'lishi mumkin.

Dogan (2017) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda o'quvchilarning faolligi, akademik samaradorligi va akademik motivatsiyasi o'quv natijalariga qay darajada ta'sir ko'rsatishi baholangan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, kognitiv faollik o'quv natijalarini bashorat qiladi, hissiy va xulq-atvor faolligi esa bunday emas. Bundan tashqari, akademik samaradorlik va akademik motivatsiya ijobiy va mazmunli bog'liqlik bilan akademik ko'rsatkichlarga ta'sir ko'rsatadi. Shunga o'xshash tadqiqot Vetin (2015) tomonidan o'tkazilgan bo'lib, unda akademik motivatsiya va akademik o'z-o'zini tartibga soluvchi ta'lim maktabgacha ta'lim bo'limida o'quvchilarning o'rtacha o'zlashtirish ko'rsatkichining bashoratchisi ekanligi aniqlangan. Tadqiqot natijalari GPA va akademik motivatsiya va akademik o'zini o'zi tartibga soluvchi ta'lim o'rtasida bog'liqlik yo'qligini ko'rsatdi.

Fereidooni-moghadam (2017) yutuq motivatsiyasi va akademik ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni baholash uchun tadqiqot o'tkazdilar. Tadqiqot natijalari o'quv natijalari va yutuq motivatsiyasi o'rtasida sezilarli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Shuningdek, yutuq motivatsiyasi, yosh va ta'lim atamaları o'rtasida sezilarli salbiy bog'liqlik mavjudligi aniqlandi.

Bolkan, Goodboy va Kelsey (2015) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda ular o'qituvchining aniqligining ta'limga ta'siri talabalarining motivatsiyasiga bog'liqligi haqidagi g'oyani sinab ko'rdilar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarining motivatsiya jarayoni past bo'lganda, hatto aniq ko'rsatmalar berilganda ham test natijalari oshmagan.

Biroq, agar talabalarining motivatsiya jarayoni yuqori bo'lsa va aniq ko'rsatma mavjud bo'lsa, test natijalari oshdi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'qitishning yuqori aniqligi sharoitida yuqori motivatsiyaga ega bo'lgan talabalar past motivatsiyaga ega bo'lganlarga qaraganda yuqori natijalarni ko'rsatdi. Isik va boshqalar (2018) tomonidan o'tkazilgan shunga o'xshash tadqiqotda o'rganish strategiyasi motivatsiya turi va akademik ko'rsatkichlar o'rtasida vositachi bo'lganmi yoki yo'qligi o'rganildi. Tadqiqotda, shuningdek, turli etnik guruhlariga mansub talabalar uchun bu munosabatlar turlicha ekanligi ham o'rganildi. Tadqiqotda yuqori avtonom motivatsiya chuqur o'rganish va erishish strategiyasi orqali akademik ko'rsatkichlar bilan ijobiy bog'liq bo'lib, yuzaki o'rganish strategiyasi orqali salbiy bog'liqlik mavjudligi taxmin qilingan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, avtonom motivatsiya etnik ozchilik talabalarining strategiyasiga erishish orqali GPA bilan ijobiy bog'liq.

2016-yilda Akomolafe & Adesua tomonidan tadqiqot o'tkazildi, unda ular Nigeriyaning janubi-g'arbiy qismidagi yuqori sinf o'quvchilarining motivatsiya darajasi va akademik ko'rsatkichlarini oshirishda jismoniy inshootlarning ahamiyatini o'rgandilar. Tadqiqot natijalari jismoniy vositalar, o'quvchilarning motivatsiyasi va o'quv natijalari o'rtasida sezilarli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, yuqori sifatli jismoniy sharoitlar talabalarni o'qishga undashi mumkin, bu esa o'quv ko'rsatkichlarini yaxshilaydi. Motivatsiya, universitetga moslashish va ruhiy salomatlik, farovonlik va akademik ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlik Bailey & Phillips (2015) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ichki motivatsiya ko'proq subyektiv farovonlik, hayot mazmuni va o'quv natijalari bilan bog'liq.

Tashqi motivatsiya boshqa o'zgaruvchilar bilan kam bog'liqlikni ko'rsatdi va motivatsiya yomon natijalar bilan bog'liq edi. Kori va boshqalar (2016) dasturlash bo'yicha oldingi umumiy ta'lim, o'qish motivatsiyasi va oliy ta'lim darajasidagi o'quv natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish bo'yicha tadqiqot o'tkazdilar. Natijalardan ma'lum bo'ldiki, dasturlash bo'yicha avvalgi bilimlarga ega bo'lgan talabalar birinchi semestrda yuqori o'rtacha vaznli baholarga ega bo'lgan. Bundan farqli o'laroq, avvalgi ma'lumoti bo'lmagan o'quvchilar bilimlar ularning o'qishiga ta'sir qiluvchi tashqi tartibga solish, tashqi motivatsiyaning kichik toifasiga ega edi. Ishchi talabalar, shuningdek, ichki va tashqi motivatsiyaga nisbatan kamroq motivatsiyaga ega bo'lib, past natijalarga erishdilar, bular ham tashqi motivatsiyaning kichik toifalari hisoblanadi.

Tadqiqotda boshlang'ich ta'lim o'qishda afzal ekanligi va o'qish paytida ishlash tashqi motivatsiyaning pastligi bilan bog'liq degan xulosaga kelindi. Datu (2017) akademik motivatsiya va akademik yutuqlar uchun ruhiy xotirjamlik (PoM) ni o'rganib chiqdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ruhiy xotirjamlik akademik yutuqlar, avtonom motivatsiya va boshqariladigan motivatsiya bilan ijobiy bog'liq edi. U motivatsiyaga ham salbiy munosabatda bo'ladi. Avtonom motivatsiya akademik yutuqlar bilan ijobiy bog'liq edi. Noto'g'ri tuzatilgan bootstrap tahlili natijalari shuni ko'rsatdiki, ruhiy xotirjamlik avtonom motivatsiyaning vositachi ta'siri orqali akademik yutuqlarga bilvosita ta'sir ko'rsatgan.

Yuqorida keltirilgan tadqiqotlar stress va motivatsiyaning o'quv natijalari bilan qanday bog'liqligini ko'rsatdi. Ko'tter va boshqalar (2017) va Crego va boshqalar (2016) tomonidan o'tkazilgan bir qancha tadqiqotlar stressning o'quv natijalari bilan salbiy bog'liqligi haqida xulosaga keldi. Alyami et al. (2017) va Bello & Gumarao (2016) tadqiqotlarida stressning o'quv natijalari bilan bog'liq emasligi aniqlangan. Motivatsiyaga kelsak, Dogan (2017) va Fereidooni-moghadam et al. (2017) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar motivatsiya va o'quv natijalari o'rtasida sezilarli ijobiy bog'liqlikni ko'rsatdi. Vetin (2015) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda akademik motivatsiya o'quv natijalari bilan bog'liq emasligi aniqlangan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hissiy va ijtimoiy muvozanat ixtisoslashgan maktab o'quvchilari ko'pincha va yuqori darajada na'moyon bo'ladi. Ular nafaqat shaxsiy muvaffaqiyatga, balki jamoa bilan hamkorlikda ishlash va umumiy maqsadlarga erishishga e'tibor qaratadilar. Bu holat ularning ijtimoiy va psixologik rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Ushbu o'quvchilarning motivatsiyasi katta darajada muvaffaqiyatga erishishga yo'naltirilgan bo'lib, ularning o'qishga bo'lgan munosabatlari faqatgina bilim olish emas, balki uni kelajakda muvaffaqiyatga erishish uchun qo'llashga qaratilgan. Ularning omadli bo'lish istagi, har doim faqatgina bilishga emas, balki uni amalga oshirishga, ijodiy g'oyalarni amalga oshirishga qaratilgan.

Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining o'quv motivatsiyasi va stress o'rtasida o'zaro bog'liqlik mavjud bo'lib, bu akademik faoliyatiga ta'sir qiladi. Lekin kelajakdagi aniq maqsadli hamda muayyan pozitsiyaga ega o'quvchilar stressni yengilroq bartarf eta olishadi.

Ta'limga nisbatan ijobiy munosabat ixtisoslashgan maktab o'quvchilari odatda yaxshi shakllangan bo'ladi va o'qishga harakatchan munosabatda bo'ladi. Ular uchun o'qish nafaqat vazifa, balki o'z shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy qimmatga ega bo'lish va kasbiy sohada muvaffaqiyatga erishish uchun muhim vositadir. Shuning uchun ular o'qishga nisbatan yuqori ishtiyoq va motivatsiyaga ega. Bu esa, stressga olib kelishni hamda stressdan chiqishga yengillik beradi.

Ixtisoslashtirilgan maktablarda stressli vaziyatlar profilaktikasi va korreksiyasida quyidagi tavsiyalarni berib o'tamiz:

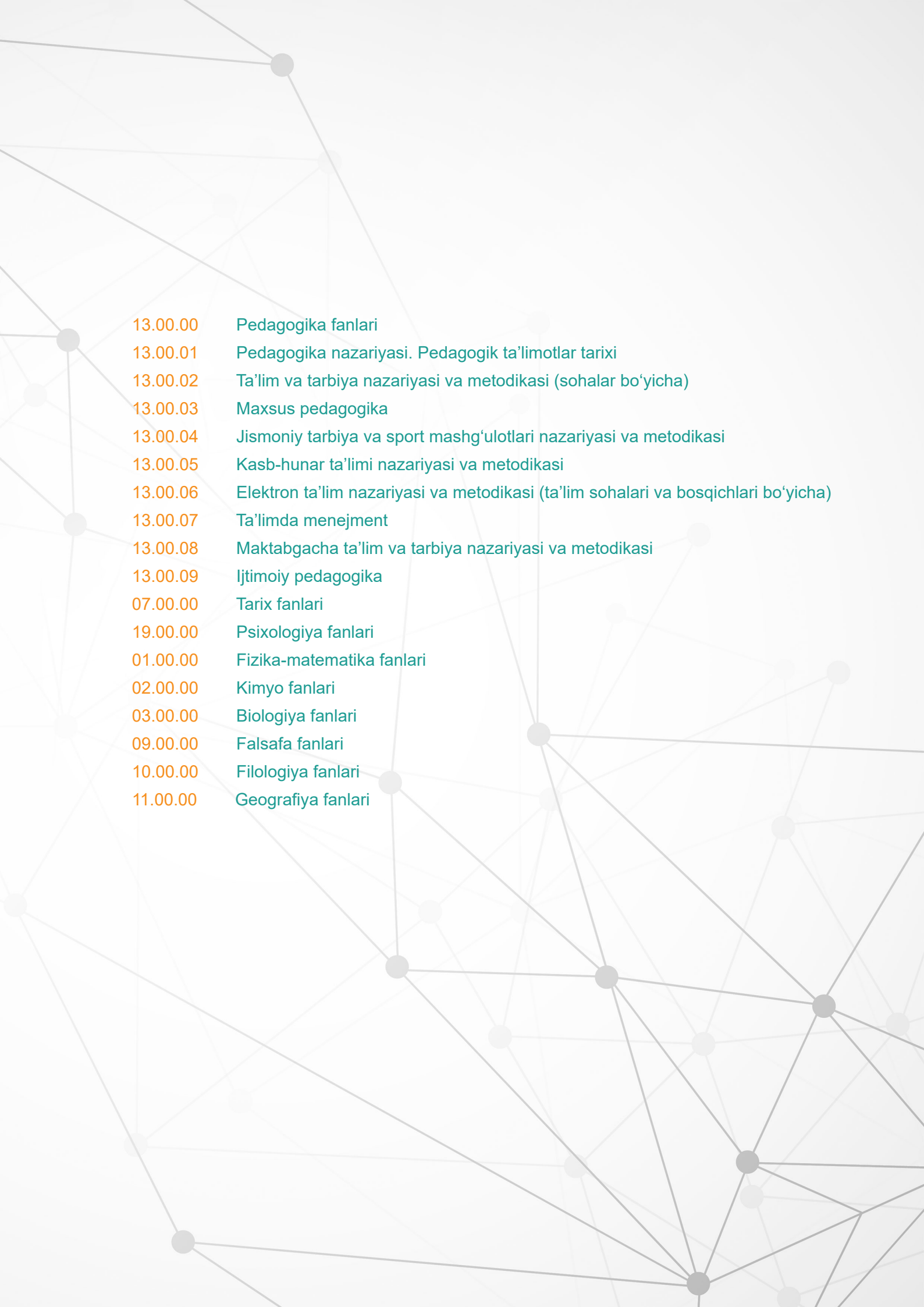
- o'quv faoliyati davomida o'qituvchi hamkor-hamdard munosabatda bo'lishi tavsiya etiladi, chunki bu o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshiradi;
- o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiruvchi topshiriqlar, ijobiy baholash mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq;
- dars jarayonini tanqidiy, kreativ va produktiv fikrlashga asosan tashkil qilish kerak;
- o'quvchilarga tashbbuskorligini ko'rsatish va bajarish uchun amaliy topshiriqlar berish maqsadga muvofiqdir;
- o'quvchilarni o'z faoliyati natijalariga bevosita javobgar qilish va ularni mustaqil qaror qabul qilishga undaydigan ta'lim shakllaridan foydalanish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abildayeva.G, Zhivenbayeva.N, Tapalova.O. International Scientific and Practical Conference on Education, Health and Human Wellbeing (ICEDER 2019)
2. Akomolafe, C. & Adesua, V. (2016). The Impact of Physical Facilities on Students' Level of Motivation and Academic Performance in Senior econdary Schools in South West Nigeria. Journal of Education and
3. Practice, Vol. 7(No. 4, p38-42). Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=EJ1092365>.

4. Alyami et al. (2017). The Impact of Self-Esteem, Academic Self-Efficacy and Perceived Stress on Academic Performance: A Cross-Sectional Study of Saudi Psychology Students. *European Journal of Educational Sciences*, Vol. 4(No. 3, ISSN 1857-6036). DOI: 10.19044/ejes.v4no3a5.
5. Bailey, T. & Phillips, L. (2015). The influence of motivation and adaptation on students' subjective well-being, meaning in life and academic performance. *Higher Education Research & Development*, Vol. 35(Issue 2, p201-216). DOI: 10.1080/07294360.2015.1087474.
6. Bello, D. & Gumarao, M. (2016). Stress Coping Strategies, and Academic Performance of Dentistry Students. *AUP Research Journal*, Vol. 19(No.2). Retrieved from <http://www.aup.edu.ph/alumni/wp-content/uploads/Vol-19-No-2-Research-Journal-July-2016.pdf#page=37>.
7. Bolkan, S., Goodboy, A. & Kelsey, D. (2015). Instructor Clarity and Student Motivation: Academic Performance as A Product of Students' Ability and Motivation to Process Instructional Material. *Communication Education*, Vol. 65(Issue 2, p129-148). DOI: 10.1080/03634523.2015.1079329.
8. Çetin, B. (2015). Academic Motivation And Self-Regulated Learning In Predicting Academic Achievement In Cohen, S. (1994). *Mind Garden*. Retrieved from <http://www.mindgarden.com/documents/PerceivedStressScale.pdf>.
9. Crego et al. (2016). Stress and Academic Performance in Dental Students: The Role of Coping Strategies and Examination-Related Self-Efficacy. *Journal of Dental Education*, Vol. 80(Issue 2, p165-172). Retrieved from <http://www.jdentaled.org/content/80/2/165.short>.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.